

Novine u sudskoj praksi Evropskog suda za ljudska prava

Pripremilo: Biljana Braithwaite, Catharina Harby i Sarah Maguire, AIRE centar

Uvod

Ovaj dokument sadrži neke od najznačajnijih odluka Evropskog suda za ljudska prava (ESLJP) koje su donesene u 2016. godini, te sadrži pregled glavnih postignuća u tumačenju i primjeni Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava (EKLJP) u pogledu pitanja koja su od značaja za BiH.

Prvi dio priloga obrađuje općenito broj predstavki koja je zaprimio Sud i predstavlja neke novije presude ESLJP-a iz 2016. godine. Drugi dio priloga sadrži podatke o broju predstavki koje je Sud zaprimio iz regije, te koja pitanja i koje povrede su pretežno utvrđene. Konačno, treći dio pruža pregled izabranih presuda od važnosti za sudsku praksu BiH sudova.

1. Sud u 2016. godini

Tokom 2016. godine Evropski sud za ljudska prava nastavio je sa svojim naporima u smanjivanju broja predmeta. Dok su predmeti sudije-pojedinca virtualno eliminirani, istinski izazov sa kojim se Sud suočava i dalje su predmeti Vijeća, koji su na kraju 2016. godine dostigli broj od ukupno 28.500, uključujući 6.000 prioriternih predmeta.

Tokom 2016. godine Sud je riješio 38.505 predstavki. Od toga je 36.579 proglasio nedopustivim ili ih je skinuo sa liste predmeta. Ovo se desilo iz razloga što podnosioci predstavke ili nisu ispoštovali procedure podnošenja predstavke, nisu imali osnova za podnošenje predstavke ili na neki drugi način nisu ispoštovali kriterije dopustivosti. Do kraja 2016. godine pred Sudom je u toku 79.750 predmeta, što iznosi 23% više u odnosu na prethodnu godinu. Presude su donesene u odnosu na 1.926 predstavki. Kako je značajan omjer ovih predstavki bilo spojeno, broj presuda stvarno donesenih je 993. Ukrajina je trenutno država protiv koje je podneseno najveći broj predstavki (18.171 slučajeva u toku pred Sudom do 31. decembra 2016. godine), kao posljedica postojećeg sukoba u Ukrajini, što je više u odnosu na 2015. godinu. Ovu državu slijedi Turska (12.575 slučajeva u toku pred Sudom) i Mađarska (8.962 slučajeva u toku).^[1]

Najveći dio utvrđenih povreda prava u 2016. godini, kao i prethodnih godina, bile su povrede prava na pravično suđenje (član 6), koje slijede povrede prava na slobodu i sigurnost (član 5) i potom prava koja su predviđena članom 3 (zabrana mučenja i nečovječnog ili ponižavajućeg postupanja).

Sud je ove godine ispitivao nekoliko novih, drugačijih i značajnih pitanja:

- Po prvi put Sud je ispitao granice do kojih je parlament ovlašten da autonomno reguliše svoje interne poslove, a posebno da ograniči pravo izražavanja članova parlamenta na sjednicama.^[2]
- Sud je, također, prvi put ispitivao obavezu za zatvorenike da obavljaju posao u zatvoru nakon što

[1] Svi navedeni statistički podaci, kao i više podataka, mogu se pronaći u godišnjem izvještaju Vijeća Evrope za 2016. godinu - http://www.echr.coe.int/Documents/Annual_report_2016_ENG.pdf

[2] *Karácsony i drugi protiv Mađarske*, predstavka br. 42461/13 i 44357/13, presuda od 17. maja 2016.

dostignu starost za penziju.^[3]

- Također prvi put Sud je ispitao koje posljedice po pretpostavku nevinosti vođenje mogu nastati u paralelnom vođenju službene istrage i krivičnog postupka koji se vodi povodom istih pitanja.^[4]
- Sud je također imao priliku da odluči o kompatibilnosti kućnog pritvora u odnosu na ostvarivanje prava na iskazivanje vlastite vjeroispovijesti u zajednici sa drugima.^[5]
- Sljedeće novo pitanje pred Sudom bilo je zatvaranje optuženog u staklenu kabinu tokom njegovog suđenja.^[6]
- Također je Sud odlučivao o opozivanju državljanstva koje je podnosilac predstavke stekao.^[7]
- Također u 2016. godini Sud je ispitivao prijevremeno razrješenje Predsjednika mađarskog Vrhovnog suda kao posljedicu toga što je iznio svoj profesionalni stav o zakonodavnoj reformi.^[8]
- Sud je također ispitivao prava migranata u kontekstu trenutnih humanitarnih kriza prema članu 3, 5 i 13 i Protokolu br. 4 Konvencije.^[9]
- Još jedan slučaj koji vrijedi spomenuti jeste slučaj u kojem je Sud ispitao pravo jedne nevladine organizacije na informacije.^[10]

U 2016. godini moglo se vidjeti i povećano učešće u Mreži najviših sudova^[11], najviših nacionalnih sudova i Evropskog suda. Do druge polovine godine članstvo se povećalo na 23 najviša suda iz 17 država. Mreža najviših sudova Sudu služi kao važno sredstvo za dobivanje informacija o aspektima domaćeg prava; nešto što je iznimno vrijedno, s obzirom na značaj komparativnog prava kao referentne tačke za tumačenje Konvencije. Ono, također, predstavlja praktično sredstvo podjele odgovornosti između nacionalnih i evropskih razina u implementaciji Konvencije.

2. Uobičajena kršenja Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava u regiji

Do 31. decembra 2016. godine od 79.750 predstavki u toku pred Sudom, 3.926 predstavki su bile podnesene protiv država u regiji. Podneseno je 488 predstavki protiv Albanije, 1.272 protiv Bosne i Hercegovine, 600 protiv Hrvatske, 265 protiv Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije, 111 protiv Crne Gore i 1.190 protiv Srbije.

U ovom odjeljku osvrnut ćemo se na osnovne pravne principe koje je Sud ustanovio u svezi sa povredama koje se u regiji najčešće javljaju. U 2016. godini to su bile:

Povrede **člana 6**, prava na pravično suđenje, ali posebno **neizvršenje domaćih odluka, pravičnost suđenja i dužina postupka**. Sud je u više navrata u sudskoj praksi konstatovao da postupak treba da bude proveden u razumnom roku koji je srazmjern složenosti slučaja i da osoba koja je optužena da je izvršila krivično djelo mora imati priliku da unakrsno ispita sve svjedoke protiv njega/nje. Propust domaćih sudova da ispituju građanske zahtjeve o osnovanosti zahtjeva bi također dovelo do povrede. Sud je potvrdio potrebu da sudije budu subjektivno i objektivno nepristrasni iz razloga što se “pravda ne treba samo provesti, već se mora i vidjeti da se ona

[3] *Meier protiv Švicarske*, predstavka br. 10109/14, presuda od 9. februara 2016.

[4] *Rywin protiv Poljske*, predstavka br. 6091/06, 4047/07 i 4070/07, presuda od 18. februara 2016.

[5] *Süveges protiv Mađarske*, predstavka br. 50255/12, presuda od 5. januara 2016.

[6] *Yaroslav Belousov protiv Rusije*, predstavka br. 2653/13 i 60980/14, presuda od 4. oktobra 2016.

[7] *Ramadan protiv Malte*, predstavka br. 76136/12, presuda od 21. juna 2016.

[8] *Baka protiv Mađarske*, predstavka br. 20261/12, presuda Velikog vijeća od 23. juna 2016.

[9] *Khlaifia i drugi protiv Italije*, predstavka br. 16483/12, presuda Velikog vijeća od 15. Decembra 2016. AIRE centar se umiješao u ovaj slučaj.

[10] *Magyar Helsinki Bizottság protiv Mađarske*, predstavka br. 18030/11, presuda Velikog vijeća od 8. novembra 2016.

[11] Superior Courts Network ('SCN').

provodi”. Vidi: *Topollaj protiv Albanije*^[12], *Paić protiv Hrvatske*,^[13] *Radunović i drugi protiv Crne Gore*^[14], *Mitrov protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“*,^[15] *Mečić protiv Hrvatske*,^[16] *Gerovska Popčevska protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“*^[17] i *Ivanovski protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“*^[18].

Kršenje **člana 1 Protokola 1, zaštita imovine**: Sud je istakao da će uplitanje u imovinu, bez obzira da li se radi o eksproprijaciji ili kontroli korištenja imovine, općenito uzevši biti opravdano ukoliko poštuje zahtjeve zakonitosti i ukoliko se može ocijeniti da teži ostvarivanju općeg ili javnog interesa. Prilikom ispitivanja odnosa između sredstava koja su primijenjena i cilja koji se želio postići moraju se uzeti u obzir uslov proporcionalnosti i nužnost postizanja pravične ravnoteže između zahtjeva zajednice i zaštite interesa pojedinca. U regionu su postojali jasni problemi u vezi sa kupovinom „vojnih stanova“, oduzimanjem predmeta kao sredstva korištenim u izvršenju zločina, kompenzacijom za ratnu štetu u skladu sa domaćim planovima izmirenja i prekomjerno dugim postupcima. Vidi: *Vijatović protiv Hrvatske*,^[19] *Džinić protiv Hrvatske*,^[20] *Petar Matas protiv Hrvatske*^[21] i *Vasilevski protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“*.^[22]

Povrede **člana 8, pravo na poštovanje privatnog i porodičnog života**: Sud je u 2016. godini potvrdio da veza istospolnih parova potpada pod pojam “privatnog života” i da odnos suživota istospolnih parova, koji žive u stabilnoj *de facto* vezi, potpada pod pojam „porodičnog života“. Sud je također ponovno potvrdio da dok član 8 državi nameće obavezu da se *ne* upliće u prava pojedinca u okviru prava iz člana 8, ona također mora poduzeti *pozitivne* korake kako bi osigurala efektivno poštovanje prava iz člana 8. Na primjer, od države se može zahtijevati da poduzme korake kako bi se ponovno uspostavili osobni odnosi roditelja sa djecom. Vidi: *Pajić protiv Hrvatske*^[23] i *Zdravković protiv Srbije*.^[24]

Povreda **Protokola br.7, člana 4 i principa ne bis in idem**: Sud je po prvi put donio presudu protiv Srbije u kojoj je postojalo dupliranje prekršajnog i krivičnog postupka. Povreda je utvrđena nakon razmatranja pravne kvalifikacije, prirode krivičnog djela i stepena i ozbiljnosti kazne. Vidi: *Milenković protiv Srbije*.^[25]

Povreda **Protokola br.12, član 1 i opća zabrana diskriminacije**: Sud je potvrdio da uslov za izbor u Predsjedništvo baziran na kombinaciji etničkog porijekla i mjesta prebivališta ima za posljedicu povredu ovog člana. Vidi: *Pilav protiv Bosne i Hercegovine*.^[26]

[12] *Topollaj protiv Albanije*, predstavka br. 32913/03, presuda od 21. aprila 2016.

[13] *Paić protiv Hrvatske*, predstavka br. 47082/12, presuda da 28. marta 2016.

[14] *Radunović i drugi protiv Crne Gore*, predstavka br. 45197/13, 53000/13 i 73404/13, presuda od 25. oktobra 2016.

[15] *Mitrov protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“*, predstavka br. 45959/09, presuda od 2. juna 2016.

[16] *Mečić protiv Hrvatske*, predstavka br. 37226/13, presuda od 19. jula 2016.

[17] *Gerovska Popčevska protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“*, predstavka br. 48783/07 od 7. januara 2016.

[18] *Ivanovski protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“*, predstavka br. 29908/11, presuda od 21. januara 2016.

[19] *Vijatović protiv Hrvatske*, predstavka br. 50200/13, presuda od 16. februara 2016.

[20] *Džinić protiv Hrvatske*, predstavka br. 38359/13, presuda od 17. maja 2016.

[21] *Petar Matas protiv Hrvatske*, predstavka br. 40581/12, presuda od 4. oktobra 2016.

[22] *Vasilevski protiv „Bivše Jugoslovenske Republike Makedonije“*, predstavka br. 22653/08, presuda od 28. aprila 2016.

[23] *Pajić protiv Hrvatske*, predstavka br. 68453/13, presuda od 23. februara 2016.

[24] *Zdravković protiv Srbije*, predstavka br. 28181/11, presuda od 20. septembra 2016.

[25] *Milenković protiv Srbije*, predstavka br. 50124/13, presuda od 1. marta 2016.

[26] *Pilav protiv Bosne i Hercegovine*, predstavka br. 41939/07, presuda od 6. juna 2016.

Povreda **člana 10 i prava na slobodu izražavanja**: U 2016. godini Sud je potvrdio da dok je član 10 stav 2 predvidio ograničenja prava u cilju zaštite “autoriteta i nepristrasnosti sudstva”, ne opravdava svaka kritika na račun suda miješanje u pravo. *Vidi: Radobuljac protiv Hrvatske.*^[27]

3. Pregled izabranih presuda

Mnogi slučajevi od interesa za regiju i dalje se odnose na pitanja koja pokriva član 6, pravo na pravično suđenje, kao i imovinski slučajevi prema članu 1 Protokola 1, te obavezu država prema članu 10 i članu 8. Međutim, Evropski sud za ljudska prava je u 2016. godini također razmatrao brojna druga pitanja. Sljedeći odjeljak sadrži selekciju od šest slučajeva koja se tiču nekih nedavnih i novijih pitanja koja su od značaja za sudsku praksu BiH sudova.

Izabrani slučajevi se nalaze niže u tekstu i sadrže sažetke činjenica i odluka Evropskog suda za ljudska prava kao i komentar eksperta: *Baka protiv Mađarske* (preuranjeno razrješenje predsjednika Vrhovnog suda), *Radobuljac protiv Hrvatske* (sloboda izražavanja advokata), *Mitrov protiv Makedonije* (objektivna i subjektivna nepristrasnost sudstva), *Zdranković protiv Srbije* (spajanje porodice i neizvršenje odluke), *Mursić protiv Hrvatske* (uslovi u zatvoru i član 3) i *Zubac protiv Hrvatske*.

Prijevremeno razrješenje, bez sudske revizije, predsjednika Vrhovnog suda kao rezultat izražavanja njegovih profesionalnih stavova o zakonodavnoj reformi krši član 6 i 10

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U SLUČAJU BAKA protiv MAĐARSKE

(predstavka br. 20261/12)

23. juna 2016.

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke, g. András Baka, mađarski je državljanin rođen 1952. godine. Između 1991. do 2008. g. Baka je bio na funkciji sudije Evropskog suda za ljudska prava. Nakon toga je proveo više od jedne godine kao član Apelacionog suda u Budimpešti. Dana 22. juna 2009. godine mađarski parlament ga je izabrao za predsjednika Vrhovnog suda s mandatom od šest godina. G. Baka je također bio i na čelu Nacionalnog pravosudnog vijeća, i u tom svojstvu je imao zakonsku obavezu da iznese mišljenje o prijedlozima zakona koji su podnijeti Parlamentu, a tiču se pravosuđa.

U aprilu 2010. godine parlament je pokrenuo program ustavne i zakonodavne reforme, kada je podnosilac predstavke iznio svoje stavove. Na primjer, u 2011. g. Baka je izrazio neodobravanje u svezi sa Zakonom o organizaciji i administraciji sudova i Zakonom o pravnom statusu i naknadama, rekavši da je zakonodavni nacrt prepustio strukturalne probleme u pravosuđu “na diskreciju izvršnoj vlasti...”

Mađarski parlament je usvojio Osnovni zakon i u novembru 2011. godine izmijenjen je Zakon o organizaciji i administraciji sudova, koji je zahtijevao da novi predsjednik Vrhovnog suda (“Kuria”) ima najmanje petogodišnje iskustvo sudije u Mađarskoj, te da se nije računalo vrijeme provedeno na dužnosti u nekom međunarodnom sudu. U decembru 2011. godine parlament je izabrao novog predsjednika Kurije.

Aplikant se žalio da mu je bio uskraćen pristup sudu pred kojim bi osporio svoje prijevremeno ra-

[27] *Radobuljac protiv Hrvatske*, predstavka br. 51000/11, presuda of 28. juna 2016.

zrješenje, i da je time došlo do kršenja člana 6, kao i da je njegov mandat prekinut kao posljedica izražavanja njegovog profesionalnog mišljenja o zakonodavnoj reformi, što je suprotno članu 10.

ESLJP je primijetio da je aplikantov pristup sudu bio onemogućen novom zakonskom odredbom o njegovom razrješenju. Ovo ga je onemogućilo da pobija ovu mjeru pred Službeničkim sudom, što bi mu bilo na raspolaganju u slučaju razrješenja na temelju postojećeg pravnog okvira. Dalje, razrješenje g. Baka sa funkcije sudije nije ispitao sud, niti ga je bilo moguće osporiti. Kao rezultat toga, Sud je smatrao da je došlo do povrede člana 6.

Vezano za član 10, Sud je utvrdio da je postojao *prima facie* dokaz o postojanju uzročne veze između ostvarivanja prava na slobodu izražavanja i prekida njegovog mandata. Sud je odbacio vladine navode da je ovo bio pokušaj očuvanja autoritet i nezavisnosti pravosuđa, smatrajući da država ne može koristiti ovakvo opravdanje za prijevremeno razrješenje predsjednika suda iz razloga koji nisu propisani zakonom i koji se ne odnose ni na jedan osnov vezan za profesionalnu stručnost ili povredu dužnosti. Vladine mjere, također, nisu bile neophodne u demokratskom društvu, s obzirom da su obeshrabrile druge sudije koje se ustručavaju da učestvuju u javnim debatama. Sud je smatrao da je došlo do povrede člana 10.

Sud je utvrdio da Mađarska treba da isplati podnosiocu predstavke iznos od 70.000 eura na ime materijalne i nematerijalne štete te 30.000 eura na ime troškova i izdataka.

Komentar

Nedavna politička situacija, posebno u vezi sa slobodom izražavanja, u Mađarskoj je, prema mišljenju mnogih evropskih posmatrača, kao što je i Venecijanska komisija, izazvala zabrinutost.

Predmetni slučaj, koji je na zahtjev Vlade upućen Velikom vijeću, razmatra žalbu podnosioca predstavke iz razloga što je njegov mandat kao predsjednika Vrhovnog suda prekinut 3.5 godine prije isteka mandata, a nakon što je iznio kritičke izjave o novom zakonodavstvu. Kada se raspravlja o tome da li domaći zakon izričito isključuje pristup sudu za poziciju o kojoj je riječ (prvi od dva kriterija za mogućnost da se ne primijeni član 6), Veliko vijeće je utvrdilo da mađarski zakon u vrijeme imenovanja, usklađen sa mnogim međunarodnim instrumentima, direktno predviđa sudsku reviziju. Uz to, Sud je naveo da, kako bi nacionalno zakonodavstvo koje isključuje pristup sudu bilo učinkovito prema članu 6, mora biti kompatibilno sa vladavinom prava, što je spojivo sa Konvencijom. S obzirom da je novo zakonodavstvo bilo usmjereno protiv određene osobe i zbog toga nije instrument od opće primjene, Sud je smatrao da je ovo u suprotnosti sa vladavinom prava. U tom svjetlu, nije se moglo zaključiti da je nacionalni zakon izričito isključio pristup sudu, ali kako nije predviđena sudska revizija niti se razrješenje moglo osporiti, došlo je do povrede prava.

Sud je jasno pokazao u ovoj presudi da države ugovornice ne mogu izbjeći svoju obavezu da zaštite osnovna prava putem usvajanja ustavnih zakona, koja ne podliježu sudskoj reviziji na domaćem nivou. Nezakonitim individualiziranjem novog zakonodavstva i razrješenjem gospodina Baka mandata, mađarske vlasti su prekršile pravo na pravično suđenje i slobodu izražavanja, postupajući suprotno vladavini zakona.

Novčana kazna advokatu za nepoštovanje suda zbog izjave o sudiji predstavlja kršenje člana 10

PRESUDA U SLUČAJU RADOBULJAC protiv HRVATSKE

(predstavka br. 51000/11)

28. juna 2016.

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke, g. Radobuljac, rođen je 1963. i živi u Hrvatskoj. Aplikant je kao advokat zastupao tužitelja u građanskoj parnici pred Općinskim sudom u Vukovaru. Ročište je bilo zakazano za 17. decembar 2009. godine, ali podnosilac predstavke nije mogao prisustvovati ročištu iz razloga što je došlo do kvara na autu, iako je pokušao da kontaktira sa sudom i zastupnikom tuženog kako bi ih obavijestio o tome. Na ovom ročištu, sud je donio odluku o mirovanju postupka.

Protiv ove odluke se podnosilac predstavke žalio i naveo da je “postupanje sudije apsolutno neprihvatljivo...nastoji stvoriti dojam kako postupa u predmetnoj pravnoj stvari, dok se suštinski ročišta održavaju bez smislenog sadržaja.....”. Kao posljedica, sudija ga je kaznio sa 1.500 HRK (približno 205 eura).

U žalbi se podnosilac predstavke žalio da je njegova izjava imala za cilj kritiziranje neučinkovitosti sudije u vođenju postupka. Ova žalba je odbijena, kao što je naknadna ustavna žalba bila odbačena. Pred Sudom se podnosilac predstavke žalio da kazna koja mu je izrečena krši pravo na slobodu izražavanja iz člana 10.

Sud je ponovno naglasio da je član 10 primjenjiv na “informacije” i “ideje” koje vrijeđaju, šokiraju ili uznemiruju. Sud je proveo analizu uloge advokata i istakao da bi pripadnici javnosti imali povjerenja u provođenje pravde i nezavisnost pravne profesije, moraju imati povjerenja u sposobnost pravne struke da osigura učinkovito zastupanje. Sud je naveo da je primjedba advokata podnosioca predstavke bila učinjena u kontekstu u kojem su se trebali braniti interesi njegovog klijenta. Ove primjedbe nisu predstavljale otvoreni i sveukupni napad na autoritet sudske vlasti. Osim toga, komentari su bili usmjereni na način na koji je sudija vodio određeni postupak, prije nego što je to bilo kritikovanje njegovih općih kvaliteta. Sud je također utvrdio da je od posebnog značaja činjenica da je odluku o izricanju novčane kazne podnosiocu predstavke donio isti sudija koji se osjećao osobno uvrijeđen primjedbama podnosioca zahtjeva. Sud je zaključio da domaći sudovi nisu uspjeli postići pravu ravnotežu između potrebe da se zaštiti autoritet sudske vlasti i potrebe da se zaštiti sloboda izražavanja podnosioca zahtjeva. Miješanje se, stoga, ne može smatrati “nužnim u demokratskom društvu” i zbog toga je došlo do povrede člana 10.

Sud je naložio Hrvatskoj da g. Radobuljac plati 205 eura na ime materijalne štete i 13 eura za poštanske i druge administrativne troškove koji su nastali u ovom postupku pred Sudom. U odnosu na nematerijalnu štetu, Sud je smatrao da utvrđenje povrede samo po sebi predstavlja dovoljnu pravičnu naknadu u ovim okolnostima.

Komentar

Član 10 – čak i pored toga što predviđa ograničenja slobode izražavanja “kako bi se očuvali autoritet i nepristrasnost pravosuđa” – jasno zahtijeva od sudija da imaju debelu kožu. Sud se fokusirao na dva kriterija: svrhu primjedbi podnosioca predstavke (koje su bile usmjerene ka tome da odbrani svog klijenta) i prirodu primjedbi (koje su bile ograničene na određenog sudiju u datom slučaju). Sud je također dao značajnu važnost činjenici da je sudija koji je odredio novčanu kaznu bio isti onaj koji je bio pogođen komentarima. Jedan od načina da se izbjegnu problemi ovakve prirode ubuduće

jeste da se zahtijeva učešće sudije koji odredio novčane kazne osobama koje su ispoljile nepoštovanje suda. Sa ovim slučajem bi trebale biti upoznate sve sudije, s obzirom da naglašava odnos između člana 10 i vođenja sudskog postupka i odnosi se na odredbe člana 10 stav 2 koje govore o očuvanju autoriteta sudstva.

Vlada je prikazala sliku podnosioca predstavke kao nemarnog advokata: trebao je znati, na temelju dobro ustanovljene sudske prakse, da je žalba Ustavnom sudu bila osuđena na propast. Čak i da mu sudska praksa nije bila poznata, Ustavni sud je na svojoj internet stranici postavio spisak sa pitanjima o kojima ne raspravlja, što posebno uključuje i novčane kazne koje se advokatima izreknu za nepoštovanje suda. On je, ipak, insistirao na iscrpljivanju ovog očito nedjelotvornog pravnog lijeka, ustupajući tako Vladi jak argument da je propustio šestomjesečni rok, koji se trebao početi računati od dana iscrpljivanja posljednjeg djelotvornog pravnog lijeka. Sud je, ipak, podržao podnosioca predstavke, sa ne više nego malom referencom na prethodnu sudsku praksu^[28], navodeći da ovaj slučaj ipak potpada u okvir pitanja ustavnopravnog razmatranja. Ovo zvuči kao zadiranje u načelo supsidijarnosti, ali postoji u tome logika: ohrabrivanje mnogih potencijalnih podnosilaca predstavke u Hrvatskoj da zaobilaze Ustavni sud i idu direktno u Strazbur stvara više posla za Evropski sud. Umjesto toga, pritisak je na Ustavnom sudu kako bi bolje izvršio svoj zadatak, smanjujući potrebu za pribjegavanjem članu 34 Konvencije, jačajući konačno i supsidijarnost. Sud nije potpuno zaboravio proceduralnu grešku podnosioca predstavke: s obzirom da se pred Ustavnim sudom žalio samo zbog dužine postupka, njegova pritužba o tome (prešutno uključujući član 13) odbačena je kao nepoduštena, s obzirom da je prekasno iznesena.

Strahovi podnosioca predstavke u pogledu nepristrasnosti suda bili su objektivno opravdani

PRESUDA U SLUČAJU MITROV protiv BIVŠE JUGOSLOVENSKE REPUBLIKE MAKEDONIJE

(predstavka br. 45959/09)

2. juna 2016.

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke, Slobodan Mitrov, makedonski je državljanin rođen 1974. U novembru 2006. godine podnosilac predstavke je bio učesnik u saobraćajnoj nezgodi u kojoj je poginula kćerka predsjednika krivičnog odjela prvostepenog suda u Strumici, sudije M.A. U vrijeme kada je pokrenut krivični postupak, četiri sudije su radile na krivičnom odjelu suda (sudija M.A., C.K., T.D. i G.M). Sudija C.K., prije imenovanja na mjesto sudije u 2005. godini, radio je kao službenik a potom sa sudijom M.A. i drugo dvoje sudija. Uz to, sudija B.B. je bio istražni sudija na krivičnom sudu, sudija V.D. radio je na prekršajnim predmetima, a sudija S.D. je bio na odsustvu zbog bolesti.

U aprilu 2007. godine, nakon istrage koju je proveo sudija B.B., javni tužilac je optužio podnosioca predstavke da je počinio „ozbiljna krivična djela protiv sigurnosti ljudi i imovine u saobraćaju“. U maju 2007. godine vijeće od troje sudija, čiji je predsjedavajući bio sudija T.D., odbio je prigovor podnosioca predstavke na optužnicu. U julu 2007. godine podnosilac predstavke je zatražio od predsjednika tročlanog vijeća suda izuzeće postupajućih sudija koji su sudili u krivičnom postupku, kao i sudije G.M., S.D. i T.D, i žalio se da istraga nije bila pravična iz razloga pristrasnosti sudije B.B. Predsjednik sudskog vijeća odbacio je zahtjev za izuzeće C.K. i T.D., a njegov zahtjev u vezi sa sudijama G.M. i S.D. je bio odbijen. Suđenje je nastavljeno, a istog dana podnosilac predstavke je podnio novi zahtjev za izuzeće sudije T.D., koji je kasnije predsjednik sudskog vijeća podržao.

[28] *Vrtar protiv Hrvatske*, presuda od 7. januara 2016.

U martu 2008. godine podnosilac predstavke je osuđen za krivično djelo i izrečena mu je kazna zatvora od četiri godine i šest mjeseci. U žalbi se podnosilac predstavke žalio da je njegov predmet trebao biti upućen drugom sudu, da sud nije prihvatio dokaze koje je on predložio i zahtijevao je da njegov predmet bude pred drugim vijećem suda ili pred drugim sudom. Žalbeni sud odbio je njegov zahtjev i izrekao mu strožiju kaznu od šest godina zatvora. Vrhovni sud je odbio zahtjev za vanredno preispitivanje pravosnažne presude.

Podnosilac predstavke se žalio prema članu 6 stav 1 Konvencije da mu nije bilo suđeno pred nepristrasnim sudom i da je princip jednakosti oružja bio prekršen iz razloga što je sud odbio da prihvati dokaze koje je predložio. Sud je ponovo istakao da pravilo iscrpljivanja domaćih pravnih sredstava ne stvara obavezu da se koriste sredstva koja su neadekvatna ili neučinkovita. Sud je potvrdio da se postojanje nepristrasnosti za potrebe člana 6 stav 1 mora utvrditi u skladu sa subjektivnim testom, što uključuje procjenu osobnog uvjerenja i ponašanja sudije, i objektivnim testom, što omogućava sudu da osigura da sam ponudi dovoljne garancije kako bi se isključila bilo kakva razumna sumnja u pogledu njegove nepristrasnosti.

Sud nije našao dokaze o postojanju subjektivne pristrasnosti. U pogledu objektivnog testa, Sud je utvrdio da su postojali osobni odnosi između sudija krivičnog odjela suda koji je vodio suđenje. Sud je ustanovio da je sudija M.A. imao status žrtve u postupku, dok sudija C.K., koji je bio kolega sudije M.A. i s njom ranije radio kao službenik, predsjedavao vijećem koje je odlučilo o krivici podnosioca predstavke u vezi sa smrću kćerke sudije M.A. Slično utvrđenje vrijedi u pogledu svih sudija suda.

Stoga bi se strahovi podnosioca predstavke mogli smatrati objektivno opravdanim, uslijed čega je došlo do povrede člana 6 stav 1. Sud je utvrdio da nije bilo potrebe da posebno odlučuje o navodnoj povredi principa jednakosti oružja. Podnosiocu predstavke je dosuđen iznos u iznosu od 3.600 eura na ime nematerijalne štete i 660 eura na ime troškova i izdataka.

Komentar

Za razliku od nekoliko drugih presuda koje su donesene u pogledu Makedonije, u kojima je Sud pretežno razmatrao postojanje nepristrasnosti u vezi sa sudijom koji samo sudi u predmetu, analiza Suda u ovoj presudi šira je od utvrđivanja veze između sudije koji sudi i podnosioca predstavke koji je optuženi u spornom postupku, i to u pogledu pitanja moguće nepristrasnosti suda na način da riješi problem moguće pristrasnosti suda kao cjeline. Sud je ustanovio postojanje poslovne veze između sudije M.A. i sudije C.K., koji je predsjedavao vijećem i radio zajedno sa sudijom M.A. kao službenik najmanje dvije i pol godine.

Dalje, Sud je našao da se nije moglo isključiti postojanje osobne veze između sudija krivičnog odjela suda koji je ispitivao slučaj, stoga, imajući to u vidu, čak i u slučaju da je sudio drugi sudija, još uvijek bi postojale razumne sumnje u nepristrasnost u odlučivanju o slučaju. Slučaj je htio da je jedan od njihovih kolega bio žrtva krivičnog postupka, što je pokazala i činjenica da je podnijela zahtjev za naknadu štete protiv osiguravajuće kuće podnosioca predstavke, o kojem je naknadno odlučilo isto vijeće sudija koje je odlučivalo o njegovoj krivici.

U pogledu iscrpljivanja pravnih lijekova, Sud je bio zadovoljan time što je podnosilac predstavke u svojoj žalbi na odgovarajući način ukazao na postojanje pristrasnosti tokom suđenja, ali je također tražio da predsjednik sudskog vijeća zatraži od višeg suda da se njegov predmet dodijeli drugom sudu na odlučivanje. U vezi s tim, Sud je ispravno naveo da nije postojao domaći pravni lijek koji je optuženom neposredno bio na raspolaganju, a koji bi osigurao mogućnost prenosa predmeta

drugom nadležnom sudu na njegov zahtjev, ali je istakao da je takva praksa upućivanja sudskih predmeta po zahtjevu već bila razvijena i primijenjena u sličnim slučajevima.

Važno je naglasiti da je, pored dosuđivanja naknade za štetu, Sud uputio na zakonsku mogućnost za ponovno preispitivanje spornog krivičnog postupka nakon presude Suda.

Nema povrede prava na pravično suđenje ni prava na poštovanje "porodičnog života" u postupku povodom izdržavanja jer su vlasti poduzele sve razumne korake kako bi izvršile odluku

PRESUDA U SLUČAJU ZDRAVKOVIĆ v. SRBIJA

(predstavka br. 28181/11)

20. septembar 2016.

Činjenice i odluka

Podnositeljica predstavke, gđa Nataša Zdravković, državljanka je Srbije koja je rođena 1973. godine. Godine 1998. udala se za S.S. (tuženi), a 1999. godine rodio se njihov sin., V.S. U maju 2008. godine podnositeljica predstavke se preselila u kuću svojih roditelja, dok je V.S. nastavio da živi sa svojim ocem. U maju 2008. godine odbijen je zahtjev podnositeljice predstavke za dodjelu privremenog staranja nad djetetom, ali joj je dodijeljeno pravo na viđanje za vrijeme trajanja postupka o vršenju roditeljskog prava. U novembru 2008. godine, nakon još jednog zahtjeva i jednog izvještaja Ustanove za mentalno zdravlje, u kojem je stajala preporuka da bi roditeljsko pravo trebalo biti njoj dodijeljeno, podnositeljici predstavke je dodijeljeno vršenje roditeljskog prava.

Pokušaj da se dijete spoji sa podnositeljicom predstavke učinjen je u decembru 2008. godine, međutim, dijete je odbijalo da ide s majkom. U decembru 2008. godine, izvršni sudija je naložio timu iz škole u koju je V.S. išao da dijete psihički pripremi za kontakt sa podnositeljicom predstavke, te zatražilo od Centra za socijalnu zaštitu da nadzire tuženog zbog uticaja koji je imao na neprijateljski odnos djeteta prema majci. Izrečene su novčane kazne tuženom zbog toga što nije pripremio dijete na kontakt sa majkom.

U novembru 2009. godine Sud je dodijelio podnositeljici predstavke puno roditeljsko pravo nad V.S. Međutim, postupci izvršenja su bili obustavljeni, s obzirom na odbijanje djeteta da ostvari kontakt sa majkom. U junu 2012. godine, po žalbi tuženog, te izvještaja socijalnih službi u kojima je izneseno da bi jedina izvediva mogućnost bila da dijete živi sa svojim ocem, sud je dodijelio roditeljsko pravo tuženom. Ustavna tužba podnositeljice predstavke je odbijena.

Podnositeljica predstavke je smatrala da je došlo do povrede člana 6 stav 1 i člana 8 Konvencije zbog toga što privremena mjera o viđanju sa djetetom i vršenju roditeljskog prava nije izvršena kao i zbog nerazumne dužine trajanja postupka dodjele staranja nad djetetom. Sud je ponovno istakao da član 6 štiti izvršenje pravosnažnih, obavezujućih sudskih odluka i da je na državi da poduzme sve neophodne korake da se ove odluke provedu. Sud je primijetio da je privremeno rješenje o viđanju s djetetom ostalo neizvršeno jednu godinu i deset mjeseci i da je privremena mjera o vršenju roditeljskog prava ostala neizvršena u periodu od jedne godine i osam mjeseci. Međutim, dijete je jasno stavilo do znanja da je željelo da nastavi živjeti sa tuženim. Sud je istakao da je Centar socijalne zaštite igrao konstruktivnu ulogu u izvršnom postupku i da su domaći sudovi odredili novčane kazne u pokušaju da obezbijede saglasnost tuženog. Konačno, izvršni sudija je naložio fizički prenos vršenja roditeljskog prava nad V.S. podnositeljici predstavke, ali je ona odbijala mjere prisile.

Sud je naglasio da se razumnost dužine postupka mora cijeliti u svjetlu složenosti slučaja i da se predmet odnosio na porodične stvari, kao i ponašanja podnositeljice predstavke i relevantnih vlasti. Sud je istakao da su sudovi djelovali brzo, da nije bilo značajnog odgađanja koje se može pripisati vlastima, te da je slučaj posebno bio složen, s obzirom da je dijete odbijalo da živi sa podnositeljicom predstavke. Sud je zaključio da nije bilo povrede člana 6 stav 1, jer je država poduzela sve potrebne mjere kako bi izvršila pravosnažnu presudu o vršenju roditeljskog prava u njenu korist i da dužina postupka nije bila nerazumno duga.

U vezi sa žalbom iz člana 8, Sud je naveo da pravo viđanja roditelja i djece predstavlja osnovni element "porodičnog života" i da je država dužna da implementira pozitivne mjere. Domaći sudovi su odlučili da vode dva seta postupaka pružajući vlastima dodatne mogućnosti kao što su savjetovanje u okviru škole, istovremeno kako bi olakšali ponovno uspostavljanje kontakta, savjetovanje djeteta u školi, nadgledane sastanke između stranaka i pokušaji fizičkog prenosa djeteta. Štaviše, domaći sudovi su novčano kaznili tuženog i te mjere su dovele do ponovnog viđanja podnositeljice predstavke i njenog sina. Sud je utvrdio da je država poduzela neophodne korake kako bi izvršila odluku o privremenom vršenju roditeljskog prava u pitanju, pa stoga nije došlo do povrede člana 8.

Komentar

Ova presuda je posljednja u seriji slučajeva protiv Srbije koje se tiču neprovođenja odluka o privremenom vršenju roditeljskog prava i naloga u vezi sa staranjem u porodičnim predmetima, (vidi *V.A.M protiv Srbije*, *Tomić protiv Srbije* i *Damnjanović protiv Srbije*). Sud je smatrao da nije bilo povrede člana 6 stav 1 zbog toga što je utvrdio da je država poduzela sve potrebne korake kako bi izvršila odluku o vršenju roditeljskog prava donesenu u korist podnositeljice predstavke. Kao temelj za ovakav zaključak Sud se oslonio na činjenicu da su izrečene novčane kazne; mjere nadzora koje su poduzela državna tijela koja su bila uključena; odbijanje djeteta da se viđa sa podnositeljicom predstavke, te njegovu želju da ostane sa tuženim i nesposobnost podnositeljice predstavke da fizički preuzme dijete s obzirom da tuženi nije saradivao u ovom pogledu kao i njeno odbijanje da koristi silu.

Postoje dva značajna i informativna odvojena neusaglašena mišljenja. Sudija Pastor Vilanova, (Andora) se nije složio sa presudom da nije došlo do povrede kako člana 6 stav 1, tako i člana 8. Smatrao je da su određene novčane kazne bez učinka i da odbijanje podnositeljice predstavke da dozvoli mjere prisile protiv djeteta nije oslobodilo domaće vlasti od obaveze pod članom 6 stav 1 i članom 8. On je također naveo da činjenica da je kontakt između podnositeljice predstavke i djeteta postepeno ponovno uspostavljen nije bila dovoljno uvjerljiva. Konačno, zaključio je da je došlo do povrede člana 6 zbog neizvršenja domaće privremene mjere o viđanju sa djetetom i vršenju roditeljskog prava te dužine trajanja postupka.

U svom odvojenom neusaglašenom mišljenju, sudija Judge Serghides (Kipar) je našao da je došlo do povrede člana 6 stav 1 i člana 8. Utvrdio je da srpski pravni okvir u cjelini nije, u odnosu na činjenice predmeta, obezbijedio mehanizam za odvratanje ili metode za izvršenje rješenja o viđanju sa djetetom i vršenju roditeljskih prava i kažnjavanje njihovog nepoštovanja ili nepridržavanja. Naveo je neučinkovitost kazne i propust vlasti da koristi svoju pravnu moć da dijete odvoji od jednog roditelja i preda ga drugom roditelju na staranje. Utvrđujući povredu člana 8 zaključio je da je došlo do nerazumnog odugovlačenja u izvršenju rješenja o vršenju roditeljskih prava s obzirom na osjetljivu prirodu prava o kojima je riječ.

Pritvor u trajanju 27 dana neprekidno u prostoru za osobnu upotrebu manjem od 3m² dovelo je do nečovječnog i ponižavajućeg postupanja

PRESUDA VELIKOG VIJEĆA U SLUČAJU MURŠIĆ protiv HRVATSKE

(predstavka br. 7334/13)

20. oktobar 2016.

Činjenice i odluka

Podnosilac predstavke, Kristijan Muršić, hrvatski je državljanin koji je rođen 1987. godine i živi u Hrvatskoj. U avgustu 2011. godine podnosilac predstavke je osuđen na kaznu zatvora u trajanju od dvije godine i jedanaest mjeseci za odvojena krivična djela oružane pljačke i krađe. Tvrдио je da je tokom boravka u zatvoru u Bjelovaru bio smješten u ćeliji sa previše ljudi i da je u trajanju o ukupno pedeset dana imao na raspolaganju manje od 3m² prostora za osobnu upotrebu, uključujući i period od dvadeset sedam uzastopnih dana. Osim toga, tvrdio je da su ćelije slabo održavane i prljave, te da nije imao mogućnosti da u zatvoru radi ili da mu nije pružena mogućnost da ima dovoljan pristup rekreacionim i obrazovnim aktivnostima.

U avgustu 2010. godine žalio se zbog uslova u zatvoru sudiji koji je izrekao kaznu, koji, nakon što je zatražio i zaprimio izvještaj iz zatvora, odbacio žalbe podnosioca predstavke. U oktobru 2010. godine žalbe podnosioca predstavke su odbijene kao neosnovane, a u novembru 2010. godine Ustavni sud je ustavnu žalbu odbacio kao očigledno neosnovanu.

Dana 12. marta 2015. godine Vijeće Prvog odjela je utvrdilo da nije došlo do povrede člana 3 Konvencije. Na zahtjev podnosioca predstavke, slučaj je upućen Velikom vijeću u skladu sa članom 43. Podnosilac predstavke se žalio da su uslovi u zatvoru u Bjelovaru, naime nedostatni osobni prostor, loši sanitarni i higijenski uslovi i loš kvalitet hrane, nemogućnost rada, nedovoljne rekreacione i edukacijske aktivnosti, doveli do nečovječnog i ponižavajućeg postupanja prema članu 3 Konvencije.

Veliko vijeće je potvrdilo da, iako se procjena da li je došlo do povrede člana 3 ne može svesti na razmatranje koliko je kvadratnih metara zatvorenik imao na raspolaganju, kada se veličina prostora za zatvorenika smanjila ispod 3m², nedostatak osobnog prostora je postao toliko ozbiljan da se pojavila snažna pretpostavka o povredi člana 3. Tužena Vlada je mogla pobijati ovu pretpostavku dokazujući, kumulativno, postojanje sljedećih faktora: smanjenje neophodnog minimalnog prostora od 3m² je kratko trajalo, bilo je povremeno i od sporednog značaja, da je praćeno dovoljnom slobodom kretanja unutar ćelije te adekvatnim aktivnostima van ćelije, kao i da je ustanova, uopće uzevši, bila adekvatna.

G. Muršić je u bjelovarskom zatvoru boravio jednu godinu i pet mjeseci, tokom kojih je bio zatvoren u četiri ćelije u kojima je imao između 3 i 6.76m² osobnog prostora. Međutim, postojali su periodi kada je imao na raspolaganju manje od 3m², od kojih je najduži trajao 27 dana uzastopno, kada je prostor bio veličine 2.62m². Sud je našao da je tokom tih perioda podnosilac predstavke bio podvrgnut zatvorskim uslovima koji su doveli do ponižavajućeg postupanja koje je zabranjeno članom 3.

Imajući u vidu kraće vremenske periode u kojima je boravio u ćeliji manjoj od 3m², Sud je istakao da je podnosilac predstavke imao pristup van ćelijskim rekreacionim aktivnostima u trajanju od dva sata, što predstavlja standard prema domaćem zakonu i iznad je minimalnih standarda CPT-a (Evropske komisije za sprječavanje mučenja i nehumanog ili ponižavajućeg postupanja ili kažnjavanja). Njemu je također bilo dozvoljeno da se slobodno kreće van svoje ćelije u okviru

zatvorske ustanove. Opći uslovi njegovog boravka u zatvoru su također bili odgovarajući, uprkos činjenici da nije mogao dobiti posao. Sud je zbog toga našao da je Vlada oborila pretpostavku o povredi člana 3 u pogledu tih kraćih vremenskih perioda.

Stoga je Sud zaključio da je došlo do povrede člana 3 Konvencije u odnosu na period od 27 dana u kojima je podnosilac predstavke na raspolaganju imao manje od 3m^2 osobnog prostora, pri čemu nije došlo do povrede u odnosu na preostali period koji je ispitan, ili tokom vremena za koje je imao na raspolaganju između 3 i 4m^2 . Sud je dosudio podnosiocu predstavke iznos od 1.000 eura u pogledu nematerijalne štete i iznos od 3.091.50 eura za troškove i izdatke.

Komentar

Ovaj slučaj se odnosi na nedostatak osobnog prostora u zatvoru koji je, u određenim okolnostima, bio manji od 3m^2 , što je norma koju je odredio CPT. Dana 12. marta 2015. godine Vijeće Suda je utvrdilo da nije došlo do povrede člana 3 Konvencije. Utvrdilo je da uslovi izdržavanja kazne, iako ne uvijek adekvatni, nisu dostigli stepen ozbiljnosti na način da se mogu ocijeniti kao nehumani ili ponižavajući u okviru značenja člana 3 Konvencije.

Veliko vijeće je istaklo da ocjena da li je došlo do povrede člana 3 Konvencije ne može biti svedena na prosto računanje kvadratnih metara. Jedino sveobuhvatna analiza datih uslova u zatvoru može pružiti jasnu sliku uslova izdržavanja kazne u zatvoru. Međutim, Veliko vijeće je također istaklo da kada raspoloživi osobni prostor postane manji od 3m^2 , ova činjenica se može smatrati toliko ozbiljnom da stvara temelj za jaku pretpostavku o povredi člana 3. Teret dokazivanja tada je na tuženoj Vladi koja može obarati pretpostavku putem dokazivanja da su postojali drugi faktori koji su mogli i koji su bili adekvatni da mogu kompenzirati nedostatak osobnog prostora. Obično se ova pretpostavka može oboriti jedino ako su ispunjeni sljedeći uslovi kumulativno: smanjenje nužnog minimalnog osobnog prostora od 3m^2 samo u kratkim vremenskim periodima, povremene prirode i sporednog značaja; takva smanjenja su praćena dovoljnom slobodom kretanja van ćelije uz adekvatne van ćelijske aktivnosti u kojoj izdržava kaznu; podnosilac predstavke je smješten u odgovarajućoj ustanovi te da nema drugih otežavajućih faktora uslova izdržavanja njene/njegove kazne.

Imajući prednje u vidu, povreda člana 3 bi bila utvrđena u slučajevima u kojima postoje drugi neadekvatni uslovi (osim nedovoljnog osobnog prostora), kao što je nemogućnost pristupa rekreacionim aktivnostima, nedovoljno prirodno svjetlo, nedovoljna ventilacija, neadekvatna sobna temperatura, nedostatak mogućnosti korištenja privatnog toaleta i nepridržavanje osnovnih sanitarnih i higijenskih uslova. Na drugoj strani, u slučajevima u kojima je zatvorenik raspolagao sa više od 4m^2 osobnog prostora u zatvorskom smještaju sa velikim brojem ljudi (iz kojeg razloga prostor više ne predstavlja sporno pitanje), drugi aspekti fizičkih uslova u zatvoru ostaju relevantni za ocjenu adekvatnosti izdržavanja kazne u svjetlu člana 3 Konvencije.

U svjetlu gore navedenog, Veliko vijeće je utvrdilo da je podnosilac predstavke bio zatvoren u neodgovarajućim uslovima suprotno članu 3 Konvencije za period od 27 dana, ali u pogledu drugih vremenskih perioda utvrdilo je da nije došlo do povrede Konvencije, jer je tužena Vlada oborila jaku pretpostavku o postojanju povrede.

Prekomjerno formalno tumačenje domaćeg procesnog prava hrvatskog Ustavnog suda dovelo do povrede prava podnositeljice predstavke na pravo na pristup sudu

PRESUDA U SLUČAJU ZUBAC protiv HRVATSKE^[29]

(predstavka br. 40160/12)

11. oktobar 2016.

Činjenice i odluka

Podnositeljica predstavke, gđa Vesna Zubac, rođena je 1959. i živi u Republici Crnoj Gori. U septembru 1992. godine otac supruge podnositeljice predstavke, Vu.Z., kojeg je zastupala njegova supruga K.Z., sklopio je ugovor o zamjeni svoje kuće u Hrvatskoj za kuću u vlasništvu F.O. u Bosni i Hercegovini. U avgustu 2002. godine, nakon smrti Vu.Z., M.Z., sin Vu.Z. i suprug podnositeljice predstavke, ustali su tužbom pred Općinskim sudom u Dubrovniku, tražeći da se ugovor proglašeništavim jer je potpisan pod prisilom. M.Z. je naznačio vrijednost predmeta spora u iznosu od 10.000 hrvatskih kuna (HRK) (približno 1.300 eura). Kasnije, na ročištu od 6. aprila 2005. godine označio je vrijednost predmeta spora u iznosu od 105.000 HRK (približno 14.160 eura), na šta su tuženi prigovorili.

U aprilu 2005. godine Općinski sud u Dubrovniku je naložio M.Z. da plati sudsku taksu, u iznosu koji se određuje u skladu sa visinom vrijednosti predmeta spora od 10.000 HRK. U septembru 2005. godine Općinski sud je odbio tužbeni zahtjev i naložio tužitelju da snosi sve troškove parničnog postupka i troškove suprotne strane, koji se određuju u odnosu na visinu vrijednosti predmeta spora koja je naznačena na ročištu od 6. aprila 2005. godine, naime 105.000 HRK. U decembru 2005. godine prvostepeni sud je naložio tužitelju da plati sudsku taksu, također određenu u odnosu na vrijednost od 105.000 HRK predmeta spora. U oktobru 2009. godine Županijski sud u Dubrovniku odbio je žalbu tužitelja. U maju 2010. godine M.Z. je podnio reviziju Vrhovnom sudu. Dana 17. oktobra 2010. godine umro je M.Z., a postupak je preuzela njegova supruga, podnositeljica predstavke. U martu 2011. godine Vrhovni sud je odbacio reviziju kao nedopuštenu *ratione valoris*, smatrajući da je vrijednost predmeta spora, koja je naznačena u tužbi tužitelja, ispod zakonskog praga od 100.000 HRK. U novembru 2011. godine Ustavni sud je proglasio ustavnu tužbu podnositeljice predstavke kao nedopuštenu uz obrazloženje da predmetom nije otvoreno niti jedno ustavnopravno pitanje.

Podnositeljica predstavke se žalila da je bila lišena pristupa Vrhovnom sudu i da je zbog toga došlo do povrede člana 6 Konvencije. ESLJP je naveo da učinci tumačenja pravila, posebno pravila procesne prirode, i ocjena o tome mora biti donesena u svjetlu posebnih karakteristika predmetnog postupka i pozivanjem na cilj i svrhu člana 6 stav 1. Sud je primijetio da je tužitelj promijenio vrijednost predmeta spora na ročištu od 6. aprila 2005. godine na iznos od 105.000 HRK, i da je tuženi tome prigovorio. Dalje je naveo da su i prvostepeni i drugostepeni sud prihvatili višu vrijednost predmeta spora tužbe, koja je naznačena na gore navedenom ročištu, i da je tužitelju naloženo da plati sudsku taksu i troškove obračunate prema tom iznosu.

Obrazlažući da rizik bilo kakve greške koju počinji državno tijelo mora snositi država, a greške se ne smiju ispravljati na teret dotičnih pojedinaca, Sud je smatrao da je, čak i pretpostavljajući da su niži sudovi učinili grešku kada su dozvolili tužitelju na promijeni vrijednost predmeta spora u kasnijoj fazi postupka, pravni prednik podnositeljice predstavke postupio razumno kada je podnio reviziju i očekivao odluku Vrhovnog suda o njenoj osnovanosti. Vrhovni sud, iako svjestan svih okolnosti slučaja podnositeljice predstavke i navodne greške nižih sudova, protumačio je mjerodavna procesna

[29] Ovaj slučaj je upućen Velikom vijeću na preispitivanje dana 6. marta 2017.

pravila o vrijednosti predmeta spora na pretjerano formalan način, stavivši tako teret grešaka nižih sudova na podnositeljicu predstavke. Na taj način je djelovao suprotno općem načelu pravičnosti postupka sadržanom u členu 6 stav 1 Konvencije, što je uticalo na njeno pravo pristupa sudu. Stoga je Sud utvrdio da je došlo do povrede člana 6 stav 1. Sud je podnositeljici predstavke dosudio 2.500 eura na ime nematerijalne štete i 3.450 eura za troškove i izdatke.

Komentar

ESLJP utvrdio je povredu prava na pravično suđenje iz člana 6 Konvencije zbog nemogućnosti pristupa podnositeljice predstavke Vrhovnom sudu. Naime, Vrhovni sud je proglasio reviziju podnositeljice predstavke nedopuštenom *ratione valoris*, utvrđujući da je vrijednost predmeta spora ispod zakonskog praga od 100.000 HRK (13.000 eura).

Domaći postupak se odnosio na tužbu da se ugovor kojim se vrši zamjena nekretnina, koji je sklopio otac supruge podnositeljice predstavke, proglasi ništavim, koji je, kako navode podnositeljica predstavke i njen suprug, bio zaključen pod prisilom i kao posljedica ucjene. Tokom domaćeg postupka, suprug podnositeljice predstavke je povećao vrijednost predmeta spora sa 10.000 na 105.000 HRK, čemu je suprotna strana prigovarala. Tužba i žalbe koju je podnijela podnositeljica predstavke i njen suprug odbijene su pred nižim sudovima i bilo im je naloženo da plate sudsku taksu i troškove suprotnih strana, određeni prema višoj vrijednosti predmeta spora koju je naznačio suprug podnositeljice predstavke. Suprug podnositeljice predstavke je nakon toga podnio reviziju Vrhovnom sudu koji je odbacio reviziju, smatrajući da je vrijednost predmeta spora ona koja je naznačena u ugovoru o zamjeni kuća (10.000 HRK) umjesto one vrijednosti koju su podnositeljica predstavke i njen suprug naznačili u parničnom postupku.

Sud je utvrdio da je stajalište Vrhovnog suda u suprotnosti sa članom 6 Konvencije. Utvrdio je da je prvobitna vrijednost specificirana u tužbi podnositeljice predstavke nadležnom sudu zaista bila u iznosu od 10.000 HRK, ali je vrijednost povećana na 105.000 HRK tokom postupka i da je prvostepeni sud ovo prihvatio. Evropski sud također je konstatovao da je prvostepeni sud prihvatio višu vrijednost predmeta spora, s obzirom da su troškove obračunali prema tom višem iznosu. Stoga je Evropski sud našao da je pravni prednik podnositeljice predstavke razumno postupio kada je podnio reviziju i očekivao odluku Vrhovnog suda o njenoj osnovanosti, s obzirom da je vrijednost predmeta spora bila viša od zakonskog praga od 100.000 HRK. Zaključio je da je Vrhovni sud tumačio mjerodavna procesna pravila o vrijednosti predmeta spora na pretjerano formalan način, što je suprotno principu pravičnosti iz člana 6 Konvencije.

Ovaj slučaj je upućen Velikom vijeću na preispitivanje.